

Office Open XML Formatı Hakkında Görüş

Hazırlayanlar:

Doç.Dr. Göktürk Üçoluk
Öğr.Gör. Dr. Onur Tolga Şehitoğlu
Araş.Gör. Çağatay Çallı
Araş.Gör. Gökdeniz Karadağ

Şubat 2008

ODTÜ Bilgisayar Mühendisliği Bölümü

İçindekiler

Giriş.....	2
İlk TSE Raporu.....	3
ODF.....	3
OOXML.....	5
Sonuç.....	6
OOXML Hakkında.....	7
ODF ve OOXML.....	7
Süreç.....	8
Açıklanmamış Kısımlar.....	9
Standartların Kullanılmaması ve Geri Uyumluluk.....	9
Lisans, Patent ve Fikri Mülkiyet.....	10
Mevcut Uygulamaların Eksikliği.....	11
Diğer Teknik Ayrıntılar.....	11
Sonuç.....	11
Kaynaklar.....	12

Giriş

Bu belge TSE'nin ISO/IEC DIS 29500 belgesinde tanımlanan, Office Open XML Formatı(OOXML)'yla ilgili oylama için görüş istemesi üzerine Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü tarafından hazırlanmıştır. Bölümümüzün belirlediği çalışma grubu konu hakkında çeşitli kaynaklar tarafından üretilen görüşleri, ülkelerin daha önceki oylamada verdiği yorumları ve ECMA'nın bu yorumlara verdiği yanıtları inceleyerek bu raporu oluşturmuştur.

Maalesef bölümümüze verilen süre ECMA'nın ürettiği 6000 sayfalık standart belgesini okuma ve teknik olarak ayrıntılı olarak değerlendirme şansı tanımamıştır. Fakat konuyla ilgili İnternet'teki çeşitli kaynaklar araştırılıp, TSE tarafından sağlanan belgelerden doğrulukları kontrol edilip bu bilgiler ışığında yorum oluşturulmuştur.

Belgenin bundan sonraki bölümünde TSE'nin daha önce görüş oluşturmak için hazırladığı rapor yorumlanmıştır. Daha sonraki bölümde standarda konu olan OOXML formatıyla, ülke yorumlarıyla ve ECMA'nın yanıtları kısaca tartışılmaktadır.

Kullanılan kısaltmalar:

- OOXML: Office Open XML Formatı, ISO/IEC DIS 29500
- ODF : Open Document Format, ISO/IEC 26300
- ISO : International Standards Organization (Uluslararası Standartlar Organizasyonu)

- TSE : Türk Standartları Enstitüsü
- W3C : World Wide Web Konsorsiyumu
- XML : eXtended Markup Language (Genişletilmiş İşaretleme Dili)

İlk TSE Raporu

Daha önce başka akademisyenler tarafından hazırlanan TSE raporunda [1] genel olarak açık formatlara gereksinim belirtilmiş ve açık formatların önemi vurgulanmıştır. Raporda daha sonra ODF ile ilgili eleştiriler yapılmış ve yorumlanmıştır. Daha sonra OOXML formatı ile ilgili eleştiriler yanıtlanmış ve sonuç olarak, taslak standarda olumlu oy verilmesi önerilmiştir.

Açık formatların önemi ve gerekliliğinin tartışma götürmez doğruluğuna inanmakla birlikte raporda ODF ve OOXML ile ilgili yorumlara katılmıyoruz. Bu konularda, önceki raporla ilgili yorumlarımız izleyen bölümlerde belirtilmektedir.

ODF

Önceki raporda halen ISO standardı olan ODF eleştirilmektedir. Bu eleştiri OOXML'e yapılan en önemli eleştiri olan “Zaten bir Ofis Belge standardı olan ODF varken OOXML'e gerek yok.” eleştirisinin bir yansıması olarak yapılmıştır. Daha önceden kabul görmüş ISO standartlarında zamanla ve teknolojik ilerlemeler sonucunda sorunlar çıkabilmektedir. Bu sorunlar standardın temelde ve ciddi düzeyde bir eksiği olmaması durumunda düzeltilip yeni sürümlerle giderilebilmektedir. Özellikle yazılım standartlarında bu süreç daha kolay işletilebilmektedir.

Yeni bir standarda gerek duyulması eski standardın tamamen eksik ve yetersiz kalması ve gelişen teknolojiye ayak uyduramaması ile söz konusu olmalıdır. ODF durumunda bu durum söz konusu değildir. ODF standardı, OOXML'in uygulama alanının hemen hemen tamamında birden fazla üretici tarafından ve farklı uygulama çeşitleriyle (IBM Workplace, SUN StarOffice, Google Docs, OpenOffice.org, KOffice, vs.) başarıyla uygulanmaktadır.

ODF'ye yönelik eleştirilerin ilk grubu özellik eksikleriyle ilgilidir:

- “ODF ISO tanımı kesin formül dili tanımlanamamaktadır.”
- “ODF ISO tanımı sunumlar içinde tablo tanımı içermemektedir.”
- “ODF sayısal imza içermemektedir.”

Bu sorunların varlığına ve çözülmesi gerektiğine katılmakla birlikte, sorunların çözümünün çok karmaşık olmadığını, bunların ayrıntıda gizli teknik sorunlar olduğunu gözlemledik. ODF'nin yeni sürüm hazırlama sürecinde bu özelliklerin standarda katılması beklenmektedir. Önceki raporda maalesef, OOXML teknik olarak bu ayrıntıda değerlendirilememiştir.

- “ODF içerisinde bir makro dili yoktur.”

Makro dilleri genelde belgeye dayalı uygulama geliştirme amacıyla kullanılan platform bağımlı, özelleşmiş ve taşınması güç öğelerdir. Bu yüzden ne ODF'de ne de OOXML'de makro dili tanım içerisinde konmamıştır. Bu ifade raporun konusu ve tartışmasının dışındadır.

- “ODF tanımında Java applet'leri ana nesne tipi olarak tanımlıdır.”

OOXML standart tanımında [2], 15.2.8 bölümünde (Embedded Control Persistence Part) OOXML belgeleri içinde Java ve ActiveX nesnelere yer verilmiştir. Bu tanım, TSE raporunda ODF'e bir eleştiri olarak yansımıştır. Bu gömülü nesnelere yer verilmesi için çalışma zamanı yorumlayıcılara gereksinim vardır. Java yorumlayıcısı birçok üretici tarafından üretilmektedir, çoğu ücretsiz olarak edinilebilir ve hemen her mimari ve işletim sisteminde çalışabilir. Buna karşılık, ActiveX yorumlayıcısı sadece Microsoft'un ürettiği Windows işletim sistemi çeşitlerinde çalışmaktadır. Nesne tanımında ActiveX gibi taşınmaz ve ortak çalışmayan nesnelere yer verilmesini bir doküman standardı için son derece kısıtlayıcı buluyor, bu özelliği herhangi bir standartta yer almaması gereken olumsuz bir unsur olarak görüyoruz.

- “ODF matematik formülleri için var olan ISO standartlarını kullanmıyor.”

Bu eleştiri açısından OOXML'e bakıldığında OOXML'in de ISO 12083 gibi formatları kullanmadığı, kendine ait “Office Math Markup Language” adında bir dil kullandığı görülmektedir. ODF ise W3C gibi saygın ve geniş katılımlı bir kurumun belirlediği MathML standardını [4] kullanmaktadır .

- “ODF standardı yeteri ayrıntıda değildir ve belge özelliklerini belirtmek için yoğun olarak uygulamaya özel isim alanı uzantıları kullanmak gerekmektedir”

ODF standardının en önemli avantajı birçok üretici tarafından birçok platformda uygulanmış ve ortak çalışabilirliğinin denenmiş olmasıdır. Söz konusu isim alanlarının kullanılması ve tanımın ayrıntısız olduğu konularında sorunlar yaşanmamıştır.

- SUN Microsystems'in açıklık politikasındaki özel zorunluluğun yaratacağı mülkiyet hakları ile ilgili sorunlar.

OOXML incelendiğinde Microsoft'un fikri mülkiyet haklarıyla ilgili öne sürdüğü feragat şekli Sun Microsystems'in önerdiğiyle benzerlikler göstermektedir. Microsoft'un “Open Specification Promise” [6] olarak adlandırdığı açıklık politikası, format tanımının sonraki sürümlerinin ayrı değerlendirileceğini belirtmektedir, sonraki sürümleri için bu feragatın geçerliliğini yitirmesi ihtimal dahilindedir. Sun Microsystems'in koyduğu açıklık politikasıysa [7] çalışmalarında kendisinin yer aldığı bütün sonraki sürümleri de kapsamaktadır, yani tek özel koşul şirketin çalışmalarda kendisinin yer almasını istemesidir. Bu açıdan Microsoft'un politikası daha kısıtlayıcıdır.

Son eleştiri şirket ve ürünler üzerine yapılmıştır.

- “ODF açık bir standartken OpenOffice'in özelliklerini desteklerken Microsoft Office'in özelliklerini desteklememektedir.”

ODF geliştirilmesinde birçok katılımcının yer aldığı bir formattır. ODF, ISO'nun standartlaşma

sürecinden geçmiş ve birçok sorun bu süreçte çözülmüştür. Temel olarak yazılım uygulamalarının formatlara uyması beklenirken formatların yazılım uygulamalarına uyması ters bir yaklaşımdır. Standart bir formattan beklenti bütün üreticilerin yazılım üretebileceği, birlikte çalışabileceği bir zemin hazırlamaktır. Bu eleştiride ise özel ve tek bir üreticinin uygulamasının, standartlara ve diğer uygulamalara şekil vermesi beklenmektedir.

Sonuç olarak önceki raporda OOXML için olumlu oyu desteklemek amacıyla üretilmiş ODF aleyhtarı bir yaklaşım gözlenmiştir. Bazı eleştiriler detay düzeyindeyken bazı eleştiriler de sağlam dayanaktan yoksundurlar. OOXML'de de bulunan zayıflıkların ve özelliklerin tartışılma aşaması da bu gözlemi desteklemektedir.

Var olan bir standardı geliştirmek, değiştirmek ve düzeltmek için gerekli süreç bellidir. OOXML açısından değerlendirilmesi gereken husus, ODF'in geliştirilmesi için harcanacak çabayla yeni bir standardın yaratılması için harcanacak çabanın karşılaştırılıp, yazılım üreticileri ve kullanıcılar açısından yarar ve zararın belirlenmesidir.

OOXML

Önceki raporda OOXML'le ilgili avantajlar sıralanmış, eleştiriler yanıtlanmış ve sonuç olarak olumlu oy önerilmiştir. Belgede genel olarak avantajların vurgulandığını fakat eleştirilerin göz ardı edildiğini gözlemledik. Bu konudaki görüşlerimiz şu şekildedir.

Rapordaki özlük ve modülerlik (“Compactness”, “Modularity”) gibi bazı unsurlar belge formatı olarak sıkıştırılmış ve paketlenmiş XML kullanılmasının bir sonucudur ve ODF'de zaten uygulanan bir stratejidir. Dolayısıyla OOXML'e özgü avantajlar değildir. Yine XML'i temel almaktan kaynaklı birçok unsur raporun [1] 2.2 bölümünde olumlu özellikler olarak belirtilmiştir. Bunlar var olan ODF'ye karşı yeni özellikler değildir.

OOXML'in eleştirisinde temel ve felsefi sorular olan:

- “Zaten açık bir belge formatı var.”
- “Standardın boyu çok büyük, standartlaşma süreci aceleye geliyor.”
- “Bu standart sadece bir şirkete hizmet ediyor, diğer ilişkili kurumlar yok.”
- “Bilinmeyen içerikli belirteç ve ayarlar var.”
- “Geriye uyum iddialarıyla açıklık ve birlikte çalışabilirlikten ödün verilmiştir.”
- “Var olan standartlar yerine Microsoft kendi standartlarını kullanıyor.”
- “Diğer ISO standartlarıyla çelişiyor ve tarih formatında sorunlar var.”
- “Open XML uygulama ortam ve işletim sisteminden bağımsız mıdır?”
- “Open XML gerçekten geriye uyumlu mudur?”

Soruları yanıtlanmıştır. Bu konuların çoğu OOXML hakkında olumlu görüşe sahip olanlarda bile çekince yaratabilecek konulardır. Bu konuların teknik olanları ECMA'nın ülke yorumlarına yanıt olarak kısmen çözülmüş konulardır. Fakat raporda bu sorunlar ve diğer felsefi sorunlar önemsiz ayrıntılanmış gibi ele alınmaktadır. Yukarıdaki sorunların çoğu geçerliliğini korumaktadır ve birçok kurum tarafından

şüphıyla karşılanmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi karar sürecinde önemli olan, bu sorunların yeni bir standardı kabul etmekle edinilecek yararlar karşılaştırılmasıdır.

Yarar zarar tartışmasında önemli olarak vurgulanan bir unsur, var olan belgelerin %90'ının eski Microsoft Office formatlarına sahip olması ve OOXML'in çıkış noktası olarak bu formatlardan kayıpsız çevirim yapabilmesidir. Bu belgelerin ODF gibi bir formata kayıpsız dönüşümünün olanaksız olduğu belirtilmektedir. Bu konunun ODF formatının yetersizliğinden mi, yoksa OOXML formatının Microsoft Office'in ikili formatlarının XML'e çevrilmiş ve paketlenmiş hali olarak eski formatlarla uyum için gösterdiği bağımlılık tavrından mı kaynaklandığı belirsizdir. Eski formatlardan kayıpsız dönüşümün olanaksız olması durumunda OOXML'in Microsoft dışı üreticiler tarafından kayıpsız olarak uygulanmasında da sorunlar çıkabilir. Örneğin eski formata ait ayrıntılı bir algoritmanın anlaşılabilir olması durumunda diğer üreticiler formatı kayıpsız uygulayamayabilir. Bu yüzden görünüm ayrıntısındaki uyum ve taşınabilirlik için PDF gibi görsel belge standartlarının yeğlenmesi daha doğrudur. Öte yandan görünüm dışı, içeriğe ilişkin ayrıntıların ODF gibi genel bir formata kayıpsız çevrilebileceği öngörülebilir. OOXML'in diğer üreticiler tarafından kayıpsız uygulanması sorunlu olacaksa ve uygulamalar arası uyumsuzluk yaşanacaksa bu formatın çok kısa zamanda tekelleşmeyle sonuçlanabileceği düşünülmesi gereken bir noktadır.

Eski formatlarda hazırlanmış belgelerdeki içeriği kaybetmemek, OOXML formatının öne sürülen bir avantajıdır. Ancak OOXML süreci de, eski formatlardan yeni OOXML formatına dönüşüm işlemini içermektedir. Yurt içinde ve yurt dışında çeşitli devlet kurumlarının ve şirketlerin uzun sayılabilecek bir süredir ODF destekleyen yazılımları kullandıkları gözlemlenmektedir. Bu ise, eski formatlardan ODF'ye belirgin bir veri kaybı yaşanmadan dönüşümün gerçekleştirilebileceğini gösteren bir örnektir. Eski formatlar, belirgin kayıplar yaşanmadan ISO onaylı ODF formatına çevrilebiliyorsa, bu süreci devam ettirmek diğer seçenek olan yeni bir standardın kabul edilmesi, uygulamaların standardın son şeklini gerçekleştirilmesi ve belgelerin bu yeni formata dönüştürülmesi sürecinden daha kısa süreli ve daha ekonomik bir çözümdür.

Raporda yer alan, OOXML'in teknik olmayan olumlu yanları konusu açık değildir. ECMA'nın ülke yorumlarına verdiği cevaplar arasında da sadece "Türkiye'nin sürece olan güvenine ve standardın piyasa öneminin vurgulanmasına teşekkür etmekle" yetinilmiştir. Bu konuyla ilgili bir yorumumuz yoktur.

Sonuç

Önceki raporla ilgili genel gözlemimiz tek bir bakış açısıyla yazılmış olduğudur. Raporun yazılma koşullarını ve kısıtlamalarını bilmemekle birlikte, diğer bazı ülkelerin yaptığı detaylı çalışmaların yapılmadığı gözlemlenmiştir. ISO standartlarını kullanma, içinde eski ve belirsiz etiketler taşıma, uygulama ve işletim sisteminden bağımsızlık gibi konularda mutlaka en azından endişe duyulması ve yorum yapılmasını gerektiren hususlar vardır. Bu hususlar mevcutken, koşulsuz olumlu oy önerilmiş olmasını ciddi bir eksik olarak görüyoruz.

OOXML Hakkında

Önceden belirttiğimiz gibi OOXML'e ait 6000 sayfalık belgeyi, ve 2000 sayfalık yorum belgesini teknik olarak sıfırdan değerlendirme şansımız olmamıştır. O yüzden bazı konularda ülke yorumları ve diğer eleştirilerle, yorumlara verilen yanıtlara bakarak görüş oluşturmaya çalıştık.

ODF ve OOXML

Önceki raporda da en çok değinilen “ODF gibi bir standart varken yeni standarda gereksinim var mı?” sorusu ülkelerin yorumlarına da konu olan ve en sık sorulan sorulardan birisidir. ECMA'nın bu konudaki yanıtında birden fazla standardın yan yana varlığının doğal olduğu belirtilmekte, “HTML, ODF, PDF”, “JPEG, PNG” gibi standartların beraber var olması örnek olarak sunulmaktadır. Bu örnekler çıkış noktası olarak yanlıştır. Örnekte verilen her bir standart ayrı ve özel bir alanı hedeflemektedir. HTML, WWW için tasarlanmış daha basit, belgenin görünümü tam olarak tanımlamayan bir belge dilidir. PDF, belgenin görsel olarak son halini tanımlayan ancak belgenin düzenlenebilirliğini ön planda tutmayan bir standarttır. ODF ise, hem düzenlenebilirlik hem de görsellik alanlarında kuvvetli bir standarttır.

ODF formatının Microsoft Office'in önceki sürüm formatlarıyla büyük oranda karşılıklı çevrilmesi mümkündür. Bu da XML tabanlı iki formatın ciddi ölçüde ortak özellikler içerdiği konusunda önemli bir ipucu vermektedir. Dolayısıyla iki formatın ortak bir çatıda birleştirilmesi ECMA'nın öne sürdüğü gibi olanaksız değildir.

Yeni bir formatın gerekliliği konusunda ECMA yanıtındaki örnekler eski format belgelerin çevrilmesi sorunu merkezlidir. Bütün soruların yanıtı bu noktaya dayanmaktadır. OOXML formatı, eski Microsoft Office formatındaki belgeleri dizilim, görünüm, yazı dizimi, tireleme ve benzeri konularda birebir çevirebileceğini iddia etmektedir. ODF gibi diğer bir format içinse belgelerin içeriğinin ayrıntılarda dahi olsa kaybolacağı öne sürülmektedir.

Eski belgelerin görünüm, yazı dizimi de dahil eksik çevrilmesi ile ilgili iddia görüldüğünden daha karmaşıktır. Böyle bir iddianın var olduğu durumda formatı uygulayan bütün üreticilerin aynı garantiyi verebilmesi gerekir. Yine bu iddianın doğrulanması için gerçek bir uygulamada üreticiler arası ve birçok türden belgede denemeler yapılması gerekmektedir. Bunlar yapılmadan önce standarttaki yanlış, anlaşılabilir ve eksik parçalar bilinemez. Bu da çıkış noktası olan geri uyumluluk amacının gerçekleşmemesi sonucunu doğurabilir.

Geçmiş gözlemimiz aynı firmanın farklı yıllarda ürettiği sürümler arasında dahi birebir format çeviriminin olanaklı olmadığı yönündedir ve bu konuda harcanan çabaya karşı elde edilen faydanın sorgulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

Süreç

OOXML'e duyulan gereksinime bakıldığında temel çıkış noktasının Microsoft firmasına ait ikili formatların XML tabanlı bir formata çevrilmesi ve bu formatın uluslararası bir standart olması yönünde çalışarak yaygınlığını arttırmak olduğunu söyleyebiliriz. Maalesef bu konuda daha sağlıklı olan, gerçekten yeni, ideal ve eksiksiz bir dosya formatı yaratmak ve bu konuda katkı verebilecek bütün çevreleri sürece dahil etmek amacıyla hareket edilmemiştir. ECMA'daki OOXML ile ilgili grup genel olarak Microsoft ve onun etrafındaki, yazılım ve özellikle ofis yazılımıyla ilgisi bulunmayan şirketlerden oluşmaktadır. Bu görünümüyle oluşum yanlış ya da doğru standart oluşturmak amacıyla toplanmış bir oluşumdan çok piyasa avantajı sağlamak isteyen bir çıkar grubu görüntüsündedir.

Uluslararası standartlar tekelleşmeye destek olmaktan kaçınmalı, tam tersine geniş katılım ve uygulamaya açık alanlar oluşturmalıdır. Bu açıdan ECMA'nın konumu ve olası bir tekelleşmenin Türkiye ekonomisi açısından konumu TSE tarafından ciddi olarak değerlendirilmelidir.

Süreçte teknik olarak göze çarpan önemli bir sorun, formatın yeteri kadar denenmeden ve tartışılmadan standart sürecine gelmesidir. ECMA'dan kısa sayılabilecek süre zarfında onay alan standart, ISO'da da "fast track" sürecinde görüşülmektedir. Söz konusu olan sürelerin 6000 sayfalık bir standardı tam anlamıyla incelemek, detaylı bir şekilde yorumlamak ve gerekli düzeltmeleri yapmak için yeterli olmadığını düşünmekteyiz. Zira çeşitli ülkelerdeki standart kurumlarından gelen yorumlara ve bunlara verilen yanıtlara bakılınca sürecin sorunları göze çarpmıştır. Teknik sorunların yanı sıra, belgenin dilinde ve formatında çok sayıda yanlışlar bulunmuştur. Tanımı eksik bırakılmış pek çok madde olduğu, kullanılan örneklerin standartta tanımlananlarla çeliştiği gönderilen yorumlar sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu hususların önemli bir kısmı, kolayca düzeltilebilir niteliktedir ve dikkatli gözden geçirmeler uygulanmış olsa daha önce ortaya çıkıp düzeltilebilirdi. Bu anlamda ECMA'nın standardı oluştururken yürütmesi gereken ayrıntılı çalışmanın önemli bir kısmı ISO temsilci ülkelerinin uzmanlarına yaptırılmıştır. Bu konu tek başına, standardın kendisi hakkındaki görüşlere temel oluşturamayabilir, ancak süreç işletilirken aceleci davranıldığı ve süreçte bir takım sorunlar olduğunun göstergesi olarak görülmektedir. Standart hakkındaki diğer olumsuz eleştirilerle birlikte ele alındığında bu konunun da önem kazandığı yadsınamaz bir gerçektir.

5 aylık süreç sonunda üretilen belgede yorumlara çözüm üretildiği iddia edilmektedir. Fakat çözümlerin özellikle eski formatlara yönelik kısımları formata birçok ek getirilmesini gerektirmektedir. Bu süreçte yapılan çok sayıda değişikliğin, üretilen çözümlerin çokluğundan ve ayrıntılarından ötürü yeni sorunlar yaratmayacağını bilmek olanaksızdır. Bu konuda ideal olan, uygun bir deneme platformunda formatın bağımsız üreticilerin de olduğu bir grup tarafından uygulanmasıdır. Uygulama sırasında ortaya çıkacak sorunlar ve alınan geri besleme ile daha ideal bir çözüm üretilebilir. Fakat bu haliyle OOXML henüz yeteri kadar olgunlaşmamış ve sınanmamıştır. ISO sürecinde bu açıdan eksik ve sorunlu doğacak bir standarttan kaçınılmalıdır.

Açıklanmamış Kısımlar

OOXML tanımında eski Office formatlarına referans veren belirteçler yer almaktadır. Bu belirteçleri uygulamak için Office formatları ve uygulanırken kullanılan algoritmalar esas alınmalıdır. Bu konuda yapılan yorumlara verilen yanıtlarda bu konuların nasıl çözüleceği belirtilmektedir. Eski Office formatlarındaki algoritmalar ve uygulama şekilleri ek olarak belgeye konmuştur. Bu açıklamalar özellikle algoritma ve görünümle ilgili ayrıntılar içermektedir. Yeni eklenen içeriğin getirebileceği yeni sorunlarla ilgili çekincelerle birlikte bu kısımların teknik olarak çözüldüğünü ve çözülebileceğine inanıyoruz. Ancak eski formatlara ilişkin referansların özellikle farklı üreticiler tarafından uygulandığında taşınabilirlik ve ortak çalışabilirlik konusunda sorun yaratacağını düşünüyoruz.

Standartların Kullanılmaması ve Geri Uyumluluk

OOXML tasarımdaki asıl kaygı geriye uyumluluk olduğu için yer yer eski Office formatlarından miras kalan uygulama zorlukları ve uyumsuzluklar olması muhtemeldir. Örneğin DrawML ve VML adlı iki ayrı çizim dili desteklenmektedir. VML, 1998 yılında W3C'ye gönderilmiş olan vektör tabanlı çizim dilidir, ancak bu öneri W3C tarafından reddedilmiştir [5]. Son yıllarda geliştirilen yazılımlar vektör tabanlı çizimler için W3C tarafından geliştirilen ve ODF içinde de kullanılan SVG biçimini kullanmaktadır. Bu örnekte VML, tamamen geri uyumluluk adına formata konmuştur. Formatı uygulayacak bir yazılım firması mecburen benzer işleri iki kez yapacak ve iki dili de uygulamak zorunda kalacaktır. OOXML standardında, SVG, MathML gibi standart haline gelmiş, birçok uygulaması olan formatlar tercih edilmemiştir.

Eski ofis programlarındaki özelliklerin veya hataların, belgeleri aslına sadık kalarak görüntülemek adına yeni standartta yer alması OOXML'e yöneltilen olumsuz tepkilerin yoğunlaştığı bir alandır. Bunda, geriye uyumluluğun sağlanması için izlenmesi gereken yolun standart metnine dahil edilmemesi de önemli bir etkidir. OOXML'e yöneltilen eleştirileri çözen belgede [3], bu özelliklerin bir ekte detaylıca tanımlandıktan sonra “eski ve geçersiz” (deprecated) olarak tanımlanacağı belirtilmiştir.

Benzer şekilde tepki çeken bir husus, Microsoft Office Excel'in eski sürümlerindeki tarih gösteriminin, var olan bir tarih hatasıyla birlikte, standartta aynen yer almasıdır. Bu soruna çözüm olarak tarih gösteriminde ve saklanmasında ISO standartlarının kullanılacağı belirtilmiştir [3]. Bu olumlu bir gelişmeyken; eski gösterim biçiminin, yine var olan tarih hatasıyla birlikte eski ve geçersiz olarak belirtilip standartta yer alacak bir eke taşınacağı belirtilmiştir. Söz konusu tarih hatası, 1900 yılından önceki tarihlerin kullanılması durumunda gün aralıklarının yanlış hesaplanmasına yol açan önemli bir hatadır. Excel dışındaki tüm diğer yazılımlarda sorunsuz ele alınan önemli bir hatanın, standart metni içinde belirtilmesi standardın doğruluğuna zarar verecek bir noktadır. Ayrıca, ISO standartlarındaki tarih gösterimi benimsenmekle birlikte, eski Microsoft Office yazılımlarının tarih gösterme biçimleri de standartta belirtilmiş ve OOXML dosyalarında kullanılabilir şekilde bırakılmıştır [3], Response 18 . Bu ise ISO standardını kullanmanın avantajlarını kaybetmeye neden olacak, yazılım üreticilerinin OOXML standardını kullanabilmek için birden fazla tarih işleme süreci tasarlamasını ve

gerçekleştirmesini zorunlu kılacaktır.

OOXML belgelerinin şifrelenmesi konusunda platformdan bağımsız olmayan, şifreleme bakımında zayıf ve güvenilirliği konusunda büyük kuşku olan, ancak eski Microsoft Office yazılımları tarafından kullanılan bir yöntem önerilmiştir. Bu şifreleme yöntemlerini aşan yazılımlar internette bir aramayla kolayca bulunabilmektedir. Bu eleştiriye cevap olarak, çeşitli standartlarda şifreleme yöntemlerinin kullanılabilmesini sağlayacak değişiklikler yapılmış, ancak eski zayıf şifreleme yöntemi bir eke taşıyıp standart metni içinde yer alacaktır [3], Response 102. Bu kabul edilebilir olmaktan uzak bir yaklaşımdır, bu şifreleme yöntemi standart metninden tamamen çıkarılmalıdır. Bu şifreleme yöntemini kullanmaya devam etmek isteyen uygulamalar, OOXML'deki genişleyebilirlik özelliklerini kullanarak kendi çözümlerini sağlayabilirler.

Belgelerde kullanılan kenarlıklar konusunda çoğu batı kültürü odaklı resimler önceden tanımlanmış olarak standartta yer almaktadır. Gelen eleştiriler üzerine kenarlık resimlerini uygulamanın ve kullanıcının tanımlayabilmesi için mekanizmalar tanımlanmış, ancak önceden tanımlı kenarlık resimleri standart metni içinde korunmuştur [3], Response 21. Uluslararası bir standartta, belirli bir kültürel gruba hitap eden resimlerin yer almasını standardın ruhuna aykırı buluyoruz. Bunun yanında, kenarlık resimlerini belge paketinin içinde resim dosyası olarak bulundurmamak ve belge içinden bu dosyaya referans vermek, teknik açıdan tercih edilecek yöntemdir ve standardı daha sade bir hale getirecektir.

Yukarıda bahsedilenlere benzeyen başka maddeler standart metni içinde vardır, bunlara çözüm olarak eski ve geçersiz olarak işaretlenip bir eke taşınmaları önerilmiştir. Geriye uyumluluk adına standart metnine dahil edilen bazı özelliklerin eski ve geçersiz olarak işaretlenmesi uygulama sorunlarını çözmez, aksine standardı daha zor anlaşılır, daha zor gerçekleştirilebilir ve daha az esnek bir hale getirir. Yeni üretilecek belgelerde de bu özelliklerin kullanılmayacağı belirtilmiştir ancak bu özellikleri içeren belgeleri işleyebilmek için yazılımlar yine bu özellikleri içerecek şekilde hazırlanmak zorundadır.

Eski dosya biçimleriyle uyumluluk sağlamak bir standardın odağı olmamalıdır. Standart metni, standardın yazıldığı zamanın ihtiyaçlarına ve öngörüldüğü kadarıyla gelecekteki ihtiyaçlara cevap verecek şekilde tasarlanmalıdır. Geriye uyumluluğu sağlamak uygulama yazılımlarına bırakılmalıdır. Bu yazılımlar eski dosya biçimlerini yeni biçimlere çevirirken, görsel ve anlamsal içeriği en iyi koruyacak seçenekleri yaparak dosyayı yeni biçimde kaydedebilirler. Geriye uyumluluk adına izlenebilecek yeni yollar bulunduğu, bunları bir yazılıma eklemek, uluslararası bir standart metnine eklemekten çok daha kolay ve verimli olacaktır.

Bu konu standarttaki önemli bir eksiklik olarak görülmektedir, ve geriye uyumluluk adına standartta yer alan eski uygulama davranışlarını tamamen çıkarmaktan başka bir çözüm yolu görülmemektedir.

Lisans, Patent ve Fikri Mülkiyet

Microsoft firması “Open Specification Promise” [6] kapsamında, OOXML'in uygulanması için gerekli olan konularda fikri mülkiyet haklarından vazgeçmiştir. Söz konusu belgelerin hukuki dil ve belirsizlik

konusunda eksiklikleri olduğu çeşitli taraflarca öne sürülmektedir. Bu konunun uzmanı olmamakla birlikte belgelerin hukuksal ve dil açısından ayrıntılı incelenmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Formatın söz konusu feragat belgelerinin ileride formatı uygulayan kurumları mağdur durumda bırakmayacağından emin olunması gerektiğine inanıyoruz.

Mevcut Uygulamaların Eksikliği

OOXML taslak standardının mevcut sürümünün yaygınlaşmış, farklı taraflarca üretilmiş ve uzun süredir kullanılmakta olan uygulamaları yoktur. ISO'ya gönderilen taslak standart metni, sayfa sayısı olarak kendi hacminin üçte biri kadar bir yorum ve çözüm belgesiyle sonuçlanmıştır. Belirtilen çözümlerdeki düzeltmeler yapıldığında, önceki metinde tarif edilenlerden göz ardı edilemeyecek kadar farklı bir metin ortaya çıkmaktadır. Bu ise, standart kabul edilirse standardı kullanmakta olan hiç bir uygulamanın mevcut olmayacağı anlamına gelmektedir. Yazılım alanındaki daha önceki standartlar çoğunlukla bağımsız taraflarca uygulandıktan, standardın sorunları tanımlanıp çözüldükten sonra kabul edilmiştir. OOXML büyüklüğündeki bir standardın uygulanmasında çıkması olası sorunların sayıca oldukça fazla olacağını öngörmek yanlış olmaz. Standartta gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonraki halinin bağımsız uygulamaları ortaya çıktıktan ve bu uygulamalarda karşılaşılan sorunlar çözüldükten sonra standardın yeniden ele alınmasının, standardı şu haliyle kabul etmekten daha isabetli olacağını düşünmekteyiz.

Diğer Teknik Ayrıntılar

Formatta ISO oylamasına katılan ülkeler tarafından birçok ufak tefek sorun yorum olarak iletilmiştir. Bu tür yorumlara verilen yanıtlara bakıldığında bazı sorunların yanlış anlaşılmalardan doğduğu, bazılarının ise 5 aylık süre sonunda düzeltildiğini gördük. Gerçekten ciddi yürütülen bir deneme sürecinden sonra bu sorunların daha verimli çözülebileceğine inanıyoruz.

Sonuç

Bütün bu analizler sonucunda:

- OOXML'in ODF'ye alternatif olarak gerekliliği konusundaki nedenlendirmeleri yeterli görmemekteyiz
- Süreç olarak OOXML'in olgunlaşmadan, birden fazla üretici tarafından uygulanabilirliği, ve bu uygulamaların uyumluluğu sınanmadan ve iyice gözden geçirilmeden standart olma aşamasına geldiğine inanıyoruz.
- OOXML'in geri uyumluluk amacıyla yeni bir standartta eskiye ait iz ve hamallıklar taşımasından endişe duyuyoruz.
- Felsefi olarak OOXML'in ideal bir standart yaratma gayreti yerine bir firma ve etrafındaki

firmaların oluşturduğu örgütlenmenin en az emekle fayda sağlama olarak şekillendiğini gözlüyoruz. Bunun olası tekelleşme ortamını kötü yönde etkileyeceğini tahmin ediyoruz.

Bu sebeplerle OOXML konusundaki oylamada Türkiye'nin oyunun **olumsuz** olarak verilmesini öneriyoruz.

Kaynaklar

- [1] COMMENTS ON THE STANDARD ISO/IEC DIS 29500 (ECMA 376:2006) OFFICE OPEN XML FILE FORMATS, TSE Report
- [2] ISO/IEC DIS 29500, ECMA-376 Office Open XML File Formats, Part 1, 1st Edition / December 2006
- [3] Disposition of Comments, ISO/IEC DIS 29500: Office Open XML File Formats - Rex Jaeschke (Project Editor) / 14.01.2008
- [4] W3C'nin MathML standardı <http://www.w3.org/TR/REC-MathML/>
- [5] W3C'ye önerilen ancak kabul edilmeyen VML standardı <http://www.w3.org/TR/NOTE-VML.html>
- [6] Microsoft Open Specification Promise <http://www.microsoft.com/interop/osp/default.aspx>
- [7] Sun OpenDocument Patent Statement <http://www.oasis-open.org/committees/office/ipr.php>
- [8] <http://en.wikipedia.org/wiki/OpenDocument>
- [9] http://en.wikipedia.org/wiki/Office_Open_XML